GİRİŞ: KAYIP BİR DÜNYANIN SESİ

İnsanlık tarihinin en eski hikayeleri, Mezopotamya'nın bereketli toprakları altında binlerce yıl boyunca sessizliğe gömülmüştü. 19. yüzyılın ortalarında British Museum adına yürütülen kazılar, bu sessizliği bozan ilk kıvılcımı çaktı. Ninova'daki Asur kraliyet kütüphanesinden çıkarılan on binlerce kil tablet parçası, Londra'ya taşındığında kimse bu taşların dünya tarihini kökten değiştireceğini tahmin etmiyordu.

Ben, George Smith, bu tabletlerin tozlu yüzeylerindeki çivi yazılarını deşifre etmeye başladığımda, karşımda sadece bir halkın tarihini değil, tüm insanlığın ortak hafızasını buldum. Bu tabletler; evrenin kaostan nasıl doğduğunu, tanrıların yükselişini ve en önemlisi, Kutsal Kitap'ta anlatılan Tufan hikayesinin binlerce yıl önceki orijinal versiyonlarını barındırıyordu.

Elinizdeki bu çalışma, parçalanmış binlerce tabletin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir yapbozun sonucudur. Bazı tabletler eksik, bazı satırlar zamanın tahribatıyla silinmiş olsa da, geriye kalanlar bizlere kadim Keldani halkının inançlarını ve evrene bakış açısını sunmaktadır. Şimdi, tarihin tozlu sayfalarını aralayarak, her şeyin başladığı o ilk ana, karanlık suların ve büyük tanrıların hüküm sürdüğü başlangıca geri dönelim.

Bu tabletlerin deşifre süreci, sadece teknik bir çeviri işi değildi; aynı zamanda kayıp bir medeniyetin ruhuna dokunma çabasıydı. Her bir satırda, antik kâtiplerin titizliğini ve tanrılarına duydukları derin saygıyı hissetmek mümkündü. Ninova kütüphanesindeki tabletler, sadece dini metinlerden ibaret değildi. Orada kralların zaferleri, yasalar, astronomik gözlemler ve tıbbi reçeteler de yer alıyordu. Ancak içlerinde en etkileyici olanı kuşkusuz 'Yaradılış Serisi'ydi.

Bu seri, Mezopotamya insanı için dünyanın nasıl bir kaostan düzene evrildiğini açıklayan en kutsal rehberdi. George Smith olarak bu metinleri gün ışığına çıkarırken, modern dünyanın bu antik mirasla ne kadar derinden bağlı olduğunu bir kez daha anladım. Bugün kullandığımız zaman birimlerinden tutun da, hukuk sistemimizin temellerine kadar pek çok unsurun izini bu çivi yazılı tabletlerde sürmek mümkündür. Şimdi, birinci tabletin o meşhur giriş satırlarıyla efsaneye ilk adımı atıyoruz: 'Yukarıda gökyüzü isimlendirilmemişken ve aşağıda yeryüzü henüz bir ad almamışken...

BÖLÜM I: BAŞLANGIÇ VE KAOS

Keldani yaradılış serisinin ilk tableti, antik dünyanın en etkileyici betimlemelerinden biriyle başlar. Bu satırlar yazıldığında; ne gökyüzü ne de yeryüzü henüz var olmamıştı. Evren; sadece uçsuz bucaksız, karanlık ve şekilsiz bir su kütlesinden ibaretti. Bu ilkel okyanusta iki devasa güç hüküm sürüyordu: Tatlı suların babası Apsu ve tuzlu suların anası, kaosun temsilcisi Tiamat.

Bu iki gücün suları birbirine karıştığında, evrenin ilk canlı tohumları atılmış oldu. Ancak bu, bildiğimiz anlamda bir yaşam değil; tanrıların henüz doğmadığı, kaderlerin belirlenmediği bir belirsizlik dönemiydi. George Smith bu tabletleri deşifre ederken, Mezopotamya insanının kaosu nasıl korkutucu ama bir o kadar da potansiyel dolu bir başlangıç olarak gördüğünü fark etmişti. Onlara göre düzen, kendiliğinden var olmamış; bu büyük ve hırçın suların içinden bir mücadeleyle doğmuştu. İlk tabletin kırık parçaları arasında bile bu kadim başlangıcın ihtişamı açıkça hissedilmektedir.

Suların birbirine karışmasıyla birlikte, tanrıların ilk nesilleri birer birer belirmeye başladı. Lahmu ve Lahamu adındaki ilk çiftin ardından, Ansar ve Kisar gibi daha büyük ve güçlü tanrılar doğdu. Bu yeni nesil, evrenin o eski, sessiz ve durgun yapısını değiştirmeye başlamıştı. George Smith'in çevirilerinde vurguladığı gibi; bu genç tanrılar hareketliliği, ışığı ve sesi temsil ediyordu.

Ancak bu hareketlilik, her şeyin başlangıcı olan Apsu ve Tiamat'ı rahatsız etmeye başladı. Özellikle Apsu, genç tanrıların yarattığı gürültüden ve değişimden dolayı huzursuzdu. Sessizlik ve durgunluğu geri getirmek istiyordu. Bu durum, evren tarihindeki ilk büyük çatışmanın, yani "Eski" ile "Yeni"nin savaşının habercisiydi. Smith, British Museum'da bu satırların izini sürerken; Mezopotamya mitolojisindeki bu gerilimin aslında doğanın dizginlenemez güçleri ile insanın kurmaya çalıştığı medeniyet arasındaki mücadelenin bir yansıması olduğunu görmüştü. Sayfalar ilerledikçe, bu sessiz suların büyük bir fırtınaya nasıl dönüştüğüne şahitlik edeceğiz.

Genç tanrıların gürültüsü ve bitmek bilmeyen enerjisi, evrenin en eski efendisi Apsu'nun sabrını taşırmıştı. Apsu, yanına sadık veziri Mummu'yu alarak kaosun anası Tiamat'ın huzuruna çıktı. "Onların gürültüsünden gece uyuyamıyorum, gündüz huzur bulamıyorum," diyerek şikâyetini dile getirdi. Apsu'nun niyeti açık ve sertti: Bu yeni nesli tamamen yok etmek ve evreni o eski, derin sessizliğine geri dönüştürmek.

George Smith'in deşifre ettiği bu bölümde, Tiamat'ın başlangıçta kendi çocuklarını korumaya çalıştığını görürüz. O, "Kendi yarattığımız varlıkları nasıl yok ederiz?" diyerek Apsu'ya karşı çıksa da çatışmanın tohumları artık ekilmişti. Bu satırlar, antik Mezopotamya'da düzen ile düzensizlik arasındaki o bitmek bilmeyen çekişmenin ilk perdesidir. Smith, Londra'daki laboratuvarında bu kırık tablet parçalarını bir araya getirirken; aslında modern psikolojideki "eski ile yeninin çatışması" temasının binlerce yıl önceki köklerine dokunuyordu. Sessizlik bozulmuştu ve geri dönüşü olmayan bir yola girilmişti.

Apsu'nun gizli planı, bilgeliğin ve büyülerin tanrısı Ea tarafından fark edildi. Ea, sadece güçlü değil; aynı zamanda son derece kurnaz bir tanrıydı. Apsu'yu derin bir uykuya daldıracak bir büyü hazırladı ve onu kendi sularının derinliklerinde etkisiz hale getirdi. Bu zafer, genç tanrılar için büyük bir rahatlama sağlasa da aslında çok daha büyük bir fırtınanın habercisiydi.

George Smith'in çevirilerinde dikkat çektiği en önemli nokta; bu olayın ardından Tiamat'ın sessizliğini bozması ve intikam ateşiyle yanmaya başlamasıdır. Kocası Apsu'nun devrilmesi üzerine Tiamat, korkunç canavarlardan ve devasa yılanlardan oluşan bir ordu kurmaya karar verir. Artık sahnede sadece tanrılar değil, evrenin en karanlık köşelerinden gelen dehşet verici yaratıklar da vardır. Smith, British Museum'da bu sahneyi tasvir eden tabletleri okurken; Mezopotamya kâtiplerinin bu savaşı ne kadar epik ve sarsıcı bir dille aktardıklarını hayranlıkla not etmişti. Kaosun anası artık uyanmıştı ve gerçek savaş başlamak üzereydi.

Tiamat, eşi Apsu'nun başına gelenleri öğrendiğinde büyük bir öfkeye kapıldı. Artık sadece savunmada kalmayacak, genç tanrılara karşı topyekûn bir yıkım başlatacaktı. Bu amaçla, daha önce hiç görülmemiş dehşet verici bir ordu kurmaya başladı. Vücutları zehirle dolu devasa yılanlar, keskin dişli ejderhalar, fırtına canavarları, akrep adamlar ve yarı insan yarı hayvan biçiminde on bir farklı yaratık meydana getirdi. Bu ordunun başına ise en sadık hizmetkârı ve yeni eşi olan Kingu'yu geçirdi.

George Smith, bu bölümü içeren tabletleri bir araya getirdiğinde; Mezopotamya mitolojisindeki bu "yaratıklar ordusu" tasvirinin, tarihteki en eski ve en detaylı canavar betimlemelerinden biri olduğunu fark etti. Tiamat, Kingu'nun göğsüne "Kader Tabletleri"ni yerleştirerek ona evrenin mutlak gücünü ve komutasını verdi. Artık tanrılar meclisi büyük bir korku içindeydi. Ea'nın kurnazlığı bu sefer tek başına yetmeyecekti; kaosun bu devasa ordusunu durdurmak için çok daha güçlü, çok daha korkusuz bir kahramana ihtiyaç vardı. Gözler, tanrıların en genci ve en güçlüsü olan Marduk'a çevrilmişti.

Tanrılar meclisi, Tiamat'ın ordusunun büyüklüğü karşısında derin bir sessizliğe bürünmüştü. Ne Ansar ne de Ea, bu korkunç canavarlarla yüzleşmeye cesaret edebiliyordu. Ancak genç ve kudretli Marduk, babası Ea'nın yanına gelerek öne atıldı. Marduk; dört gözü, dört kulağı olan ve ağzından ateşler saçan, devasa bir güce sahipti. "Eğer Tiamat'ı yener ve hayatınızı kurtarırsam," dedi Marduk, "evrenin mutlak hâkimi ben olacağım ve kaderleri ben tayin edeceğim."

George Smith, bu pazarlık sahnesini deşifre ederken; Mezopotamya toplumundaki "krallık" ve "otorite" kavramlarının nasıl şekillendiğini görmüştü. Tanrılar, canlarını kurtarmak adına Marduk'un bu şartını kabul ettiler ve ona en yüksek yetkileri verdiler. Marduk; yayını kuşandı, asasını eline aldı ve önüne fırtınaları katarak Tiamat'ın üzerine doğru yürümeye başladı. Yanında yedi büyük rüzgârı ve parlayan şimşekleri taşıyordu. Artık kaçınılmaz son yaklaşmıştı: Düzenin koruyucusu Marduk ile kaosun anası Tiamat, evrenin kaderini belirlemek için karşı karşıya gelecekti.

Marduk, savaş arabasına binerek Tiamat'ın ordusunun merkezine doğru ilerledi. Yanında korkunç rüzgârları ve parlayan şimşekleri taşıyordu. Tiamat, Marduk'un üzerine doğru devasa gövdesini savururken; Marduk yedi büyük rüzgârı serbest bıraktı. Tiamat ağzını açtığında, rüzgârlar içeri doldu ve onun karnını şişirerek hareket etmesini engelledi. Marduk, tam o anda yayını gerdi ve okunu fırlatarak Tiamat'ın kalbini delip geçti. Kaosun anası yere serilmişti; ordusu ise dağılmak üzereydi.

George Smith, bu savaş sahnesini deşifre ederken; Mezopotamya mitolojisindeki bu zaferin, doğanın vahşi güçlerinin üzerine kurulan insan medeniyetini simgelediğini fark etmişti. Tiamat'ın devrilmesiyle birlikte, onun ordusunun başında olan Kingu da yakalandı ve Marduk, Kingu'nun göğsündeki "Kader Tabletleri"ni söküp aldı. Artık evrenin kontrolü Marduk'un elindeydi. Marduk, Tiamat'ın devasa gövdesini ikiye ayırdı: Bir yarısından gökyüzünü, diğer yarısından ise yeryüzünü yarattı. Kaostan düzen doğmaya başlamıştı ve artık zamanın, yıldızların ve tanrıların yeri belirleniyordu.

Marduk, Tiamat'ın gövdesini ikiye ayırarak evrenin mimarisini kurmaya başladı. Gökyüzünü bir çatı gibi gerdi ve oraya tanrıların ikametgahı olan Anu'nun sarayını yerleştirdi. Ardından yıldızları göğe birer fener gibi dizdi; her bir tanrı için kendi burcunu ve takımyıldızını belirledi. George Smith'in deşifre ettiği bu satırlarda, Mezopotamya astronomisinin temel taşlarını görmek mümkündür. Marduk, zamanın akışını düzenlemek için ayı yarattı ve ona gecenin tacı görevini vererek evrelerini belirledi.

Yılın aylarını, günlerin sayısını ve mevsimlerin döngüsünü bizzat Marduk tasarladı. Artık gökyüzü, rastgele bir boşluk değil; tanrıların yasalarıyla işleyen muazzam bir saat gibiydi. Smith, British Museum'un tozlu odalarında bu tabletleri birleştirirken; antik insanların gökyüzüne bakarken gördükleri o kutsal düzenin, aslında kaosa karşı kazanılan bu büyük zaferin bir sonucu olduğunu anlamıştı. Marduk'un yarattığı bu yeni dünya düzeninde, her varlığın bir yeri ve her zamanın bir anlamı vardı. Ancak Marduk'un planı henüz bitmemişti; evrenin bu görkemli işleyişine hizmet edecek ve tanrıların yükünü hafifletecek yeni bir varlığa ihtiyaç duyuluyordu: İnsana.

Marduk'un zaferi sonrası tanrılar, evrenin yeni düzeninde kendilerine düşen görevleri yerine getirmeye başladılar. Ancak bu görevler ağır ve yorucuydu; tanrılar yiyeceklerini kendileri bulmak, kanalları kendileri kazmak ve dünyayı ayakta tutmak zorundaydı. Marduk, bu yükü tanrıların omuzlarından almak için babası Ea ile bir plan yaptı. "Kandan bir varlık yaratacağım," dedi Marduk, "adı 'İnsan' olsun. Tanrıların hizmetini o üstlensin, böylece tanrılar huzur içinde dinlenebilsin."

George Smith, bu tabletleri çevirirken; Mezopotamya inanışında insanın yaratılış amacının, tanrılara hizmet etmek ve onların işlerini kolaylaştırmak olduğunu gördü. İnsanın yaratılması için, Tiamat'ın ordusunun komutanı olan hain Kingu kurban edildi. Onun kanı ve toprağın karışımıyla ilk insan şekillendirildi. Smith, bu satırların antik dünyadaki yankısını deşifre ederken; Mezopotamya insanının kendisini evrenin merkezinde değil, tanrısal bir düzenin mütevazı bir parçası olarak gördüğünü not etmişti. İnsanlık artık sahnedeydi; Babil şehri yükselecek ve Marduk'un şanı tüm dünyaya yayılacaktı.

İnsanın yaratılışıyla birlikte tanrıların üzerindeki ağır yük kalkmış ve evrende nihai huzur sağlanmıştı. Marduk'un bu muazzam zaferini ve yaratılışın tamamlanışını kutlamak isteyen tanrılar, ona olan minnettarlıklarını göstermek için görkemli bir şehir inşa etmeye karar verdiler. "Senin şanına yaraşır bir konut yükselsin," dediler ve Babil'in temellerini attılar. Bir yıl boyunca kerpiçler döküldü, duvarlar yükseldi ve sonunda göğe kadar uzanan o meşhur tapınak, Esagilatamamlandı.

George Smith, bu tabletleri deşifre ederken; Babil şehrinin sadece bir yerleşim yeri değil, tanrıların yeryüzündeki yansıması olarak görüldüğünü fark etmişti. Marduk, bu görkemli tapınağın en yüksek noktasına tahtını kurdu ve evrenin mutlak hükümdarı olarak selamlandı. Diğer elli büyük tanrı, Marduk'un önünde eğilerek ona "Elli İsim" verdiler; her bir isim onun farklı bir gücünü ve bilgeliğini temsil ediyordu. Smith, Londra'daki sessiz odasında bu satırları okurken; antik dünyanın bu en büyük imparatorluk merkezinin, aslında kaosa karşı kazanılan o ilk savaşın bir meyvesi olduğunu tüm dünyaya kanıtlamıştı.

George Smith, bu tabletlerin son satırlarını deşifre ettiğinde, karşısında sadece bir yaratılış öyküsü değil; koca bir medeniyetin düşünce yapısı duruyordu. Marduk'a verilen elli isim, aslında her bir gücün birleşerek tek bir otoriteyi nasıl oluşturduğunun kanıtıydı. Tabletler, "Akıllılar bunu dinlesin, babalar oğullarına anlatsın," diyerek biter. Bu, bilginin kutsallığına ve kuşaklar arası aktarımına verilen en eski önemlerden biriydi. Smith, Londra'daki laboratuvarında bu kırık kil parçalarını bir araya getirirken, insanlığın ortak mirasına paha biçilemez bir katkı sağlamıştı.

Ninova kütüphanesinden çıkan bu tozlu kayıtlar, modern arkeolojinin seyrini değiştirmişti. Artık Mezopotamya sadece kumların altındaki bir şehir değil, edebiyatın ve inancın beşiği olarak anılacaktı. Smith'in kısa ama etkileyici ömrü, bu tabletlerin gizemini çözmeye adanmıştı. O, binlerce yıl önce susmuş olan kâtiplerin sesini tekrar duyulur kılmıştı. "Yaradılış Serisi"nin bu son bölümüyle birlikte, antik dünyanın karanlıkta kalan o büyük kapısı ardına kadar açılmış oldu. Babil'in yükselişi ve Marduk'un zaferi, sadece bir mitoloji değil; insan zekâsının doğa üzerindeki ilk büyük zaferinin hikâyesiydi.

British Museum'daki yoğun çalışma günlerimde, bu tabletlerin sadece birer antik kalıntı olmadığını, aslında insanlık tarihinin kayıp hafızası olduğunu anladım. Yaradılış serisinin son parçalarını bir araya getirdiğimde, modern dünyanın tarihe bakışını sarsacak bir tabloyla karşılaştım. Bu deşifre süreci, Mezopotamya'nın sadece savaşçı krallardan ibaret olmadığını; aksine derin bir felsefeye, karmaşık bir astronomiye ve sarsılmaz bir hukuki düzene sahip olduğunu kanıtlıyordu. Her bir satırı çözerken, Babil ve Asur medeniyetlerinin zihinsel haritasını yeniden çizdiğimi hissediyordum.

O dönemde bilim dünyası, bu keşfimin yarattığı yankıyla çalkalanırken; elimdeki kil parçalarının insanlığın ortak hafızasındaki en eski kayıtlar olduğunu biliyordum. Ninova kütüphanesinin tozlu raflarından çıkardığım bu hazine, edebiyatın ve inancın kökenlerine dair tüm teorileri güncellememizi zorunlu kıldı. Marduk'un zaferiyle simgelenen bu düzen, insanın kaosa karşı verdiği o kadim mücadelenin ilk yazılı belgesiydi. Ömrümün geri kalanını bu mirası korumaya ve daha fazla tableti gün ışığına çıkarmaya adadım. Çünkü biliyordum ki; bu tabletler okundukça, geçmişin o görkemli sesi bugünün dünyasında yankılanmaya devam edecekti.

Bu tabletlerin içeriği kadar, fiziksel durumları ve bulundukları yerler de benim için büyük bir öneme sahipti. Yaradılış serisine ait metinlerin çoğu, Asur Kralı Asurbanipal'in Ninova'daki kütüphanesinden gelmektedir. Ancak bu kütüphane milattan önce 612 yılında Medler ve Babilliler tarafından yerle bir edildiğinde, o paha biçilemez kil tabletler de binlerce parçaya ayrılmıştı. British Museum'un tozlu odalarında yaptığım çalışma, bu küçük parçaları bir yapboz gibi bir araya getirmekten ibaretti. Her bir kırık parça, hikâyenin eksik bir halkasını tamamlıyordu.

Bazı tabletler o kadar kötü durumdaydı ki, üzerindeki çivi yazısı işaretlerini seçmek neredeyse imkânsızdı. Ancak Babil'den gelen diğer kopyalarla titiz bir karşılaştırma yaparak bu boşlukları doldurmayı başardım. Özellikle birinci ve yedinci tabletlerin birbirini tamamlayan yapıları, Mezopotamya kâtiplerinin bu kutsal metni ne kadar büyük bir sadakatle kopyaladıklarını göstermektedir. Bu kopyalar arasındaki küçük farklar bile, o dönemdeki lehçe değişimlerini ve inanç sistemindeki evrimleri anlamamıza yardımcı olmaktadır. Şimdi, bu tabletlerin orijinal metinlerindeki bazı kritik ifadelerin ve kayıp kısımların derinlemesine analizine geçeceğiz.

Tabletlerin deşifre edilmesi sırasında karşılaştığım en büyük zorluk, metnin sadece edebi bir anlatı değil, aynı zamanda karmaşık bir teolojik sistem içermesiydi. "Enuma Eliş" adını verdiğimiz bu yedi tabletlik seri, her ne kadar Marduk'un yükselişini anlatsa da satır aralarında çok daha eski, Sümer dönemine ait kavramlar barındırıyordu. Özellikle beşinci tablette geçen gök cisimlerinin düzenlenişi, o dönemin rahiplerinin gökyüzünü sadece bir ışık kaynağı olarak değil, tanrısal birer imza olarak gördüklerini açıkça ortaya koyuyordu.

Benim British Museum'daki çalışmalarım, bu metinlerin sadece Babil sınırları içinde kalmadığını, tüm Mezopotamya'da kutsal bir anayasa gibi kopyalandığını gösterdi. Bazı parçalardaki kâtip notları, bu tabletlerin her yıl düzenlenen "Akitu" festivallerinde yüksek sesle okunduğunu kanıtlıyordu. Bu okumalar, toplumsal düzenin ve krallık otoritesinin her yıl yeniden tazelediği bir ayindi. Ancak serinin bazı kısımları hala kayıptı; özellikle de insanın yaratılışı ile tanrıların nihai huzuru arasındaki geçiş bölümlerinde ciddi boşluklar vardı. Bu boşlukları doldurmak için Ninova'dan gelecek yeni parçalara ve Mezopotamya topraklarında yapılacak daha derin kazılara ihtiyaç duyuluyordu.

Çivi yazısı işaretlerinin her biri, bazen tek bir sesi, bazen de koca bir kavramı temsil ediyordu. "Enuma Eliş" tabletlerini deşifre ederken, Mezopotamya kâtiplerinin kelime oyunlarına ve çift anlamlı ifadelere ne kadar düşkün olduklarını hayretle müşahede ettim. Özellikle Marduk'un elli ismi zikredilirken kullanılan semboller, her bir ismin hem bir tanrıyı hem de doğadaki bir gücü temsil etmesini sağlıyordu. Bu dilsel zenginlik, metnin sadece bir hikâye değil, aynı zamanda yüksek düzeyde bir edebi sanat eseri olduğunu kanıtlıyordu.

Benim British Museum'daki masamda, bu karmaşık işaretleri çözmek için harcadığım saatler, aslında antik dünyanın düşünce sistemine giden bir yolculuktu. Tabletlerin kenarlarına düşülen küçük kâtip notları, bu metinlerin binlerce yıl boyunca nasıl korunduğunu ve kopyalandığını gösteriyordu. Bazı satırlarda, kâtibin "Aslına uygun olarak yazıldı ve kontrol edildi" şeklindeki notuna rastladığımda, duyduğum heyecanı tarif etmem imkânsızdı. Bu, binlerce yıl önceki bir meslektaşımın bana bıraktığı bir güven mesajı gibiydi. Ancak metnin bazı bölümlerinde, tabletin kırılması sonucu ortaya çıkan boşluklar, anlatının akışını yer yer kesintiye uğratıyordu; bu da bizi daha fazla karşılaştırmalı çalışma yapmaya zorluyordu.

Tabletlerin deşifre edilmesi ilerledikçe, "Enuma Eliş" metni ile diğer kadim yaratılış efsaneleri arasındaki çarpıcı benzerlikler daha net bir şekilde ortaya çıkmaya başladı. Özellikle Tiamat ile yapılan o büyük savaş ve ardından gelen gökyüzünün inşası sahneleri, Mezopotamya dışındaki kültürlerde de yankı bulan evrensel bir temayı barındırıyordu. Benim British Museum'daki masamda, bu benzerlikleri not ederken hissettiğim şaşkınlık, aslında insanlığın ortak kökenlerine dair duyduğum merakın bir sonucuydu. Bu metinler, sadece Babil'in yerel bir inancı değil; tüm Yakın Doğu dünyasının düşünce yapısını şekillendiren birer temel taştı.

Ancak bazı tabletlerin kırılmış olması, bu karşılaştırmalı çalışmayı yer yer sekteye uğratıyordu. Özellikle dördüncü tabletin orta kısımlarındaki o büyük çatlak, Marduk'un zaferinden hemen önceki bazı kritik ritüel ifadelerini gizliyordu. Bu boşlukları doldurabilmek adına, müzedeki diğer küçük kil parçalarını ve Asur'un farklı bölgelerinden getirilen kopyaları defalarca inceledim. Bazı durumlarda, tek bir çivi yazısı işaretini doğru okuyabilmek için günlerimi harcadım. Bu sabır isteyen süreç, sonunda meyvesini verdi ve Mezopotamya kâtiplerinin bu epik şiiri nasıl bir matematiksel hassasiyetle kurguladıklarını anlamamı sağladı. Artık metnin dinsel törenlerdeki o ritmik yapısı daha belirgin hale geliyordu.

Çalışmalarım sırasında beni en çok sarsan keşiflerden biri, bu yaratılış tabletlerinin sadece dünyanın başlangıcını değil, aynı zamanda büyük bir felaketin de habercisi olmasıydı. Satır aralarında geçen "büyük sular" ve "tanrıların gazabı" gibi ifadeler, beni başka bir efsaneye, Gılgamış Destanı'nın o meşhur Tufan bölümüne yönlendirdi. British Museum'un sessiz koridorlarında bu iki metni yan yana getirdiğimde, Mezopotamya hafızasının ne kadar köklü ve birbirine bağlı olduğunu bir kez daha anladım. Yaradılış serisi, düzenin kurulmasını anlatırken; Tufan ise bu düzenin nasıl sarsıldığını fısıldıyordu.

Ancak on birinci tabletin eksik kısımları, bu bağlantıyı tam olarak kanıtlamamı zorlaştırıyordu. Tabletin kenarlarındaki aşınmalar, bazı önemli isimlerin ve yer tariflerinin silinmesine neden olmuştu. Bu noktada, kendi kendime şu soruyu sormadan edemedim: Acaba bu metinlerin asıl yazarları, sadece Babil'in yükselişini mi kutluyorlardı, yoksa unutulmaya yüz tutmuş daha eski bir felaketin anısını mı taze tutmaya çalışıyorlardı? Bu sorunun cevabını bulabilmek için Ninova'dan gelen her bir yeni kil parçasını, adeta bir hazine avcısı titizliğiyle incelemeye devam ettim. Her bir satır, beni kadim dünyanın en büyük sırlarından birine, yani insanlığın yok oluştan nasıl kurtulduğuna biraz daha yaklaştırıyordu.

British Museum'un tozlu laboratuvarında geçirdiğim o uykusuz geceler, sonunda meyvesini vermeye başlamıştı. "Enuma Eliş" tabletlerini bir araya getirip hikâyenin bütününü gördüğümde, sadece bir arkeolog değil, adeta zaman yolculuğuna çıkmış bir tanık gibi hissediyordum. Tabletlerin her bir satırı, Mezopotamya'nın derin karanlığından süzülüp gelen birer ışık hüzmesiydi. Ancak bu keşfin sadece müze duvarları arasında kalmayacağını, tüm dünyayı sarsacak bir habere dönüşeceğini o an tahmin edememiştim. Bilim dünyası, bu kadim metinlerin deşifre edildiği haberini beklerken; ben, son eksik parçaların peşindeydim.

Haber Londra sokaklarına yayıldığında, Daily Telegraph gazetesinden gelen o beklenmedik teklif hayatımın seyrini değiştirecekti. Gazete yönetimi, Ninova'daki kazıları devam ettirmem ve eksik olan "Tufan" tabletlerini bulmam için bana destek olmayı teklif ediyordu. Bu, sadece bir müze memuru için değil, tarih bilimi için de muazzam bir fırsattı. Mezopotamya'nın o kızgın kumları altında, Marduk'un zaferinden çok daha fazlası gizliydi. Valizimi hazırlarken, yanıma sadece birkaç kazı aleti ve deşifre ettiğim o yedi tabletin notlarını aldım. Artık efsanelerin doğduğu topraklara, bizzat o kütüphanenin kalbine gitme vakti gelmişti.

1873 yılının başlarında, Londra'nın sisli sokaklarını geride bırakıp Mezopotamya'nın kızgın güneşine doğru yola çıktığımda, heyecanım tarifsizdi. Yanımda sadece birkaç temel kazı aleti ve British Museum'da deşifre ettiğim o yedi tabletin notları vardı. Daily Telegraph gazetesinin desteğiyle çıktığım bu yolculuk, sadece eksik parçaları tamamlamak için değil, tarihin tozlu raflarında kalmış bir medeniyetin sesini dünyaya duyurmak içindi. Musul'a vardığımda, Dicle Nehri'nin kıyısında yükselen o devasa höyüklerin altında, Asurbanipal'in kütüphanesinin beni beklediğini biliyordum.

Koyuncuk Tepesi'ndeki kazı alanına ulaştığımda, binlerce yıl öncesinin yıkıntısı arasında yürümek, adeta bir zaman tüneline girmek gibiydi. İlk kazma darbeleri vurulduğunda, toprağın altından çıkan her bir kil parçası kalbimin daha hızlı çarpmasına neden oluyordu. İşçilerin "Bulduk!" diye bağırdığı her an, acaba o meşhur "Tufan" tabletinin eksik kısmına mı ulaştık diye heyecanlanıyordum. Güneşin altındaki o zorlu çalışma saatleri, akşam çadırımda yaptığım deşifre denemeleriyle birleşince, yorgunluğum yerini muazzam bir keşif tutkusuna bırakıyordu. Aradığım şey sadece bir taş parçası değil, insanlığın ortak hafızasının en eski kayıp sayfasıydı.

Koyuncuk Tepesi'ndeki kazıların henüz ilk haftasında, tozun ve toprağın arasından çıkan küçük bir kil parçası tüm yorgunluğumu unutturdu. Bu parça, British Museum'daki o meşhur Tufan tabletinin eksik kalan kısmına aitti. İnanması güçtü; binlerce kilometrelik bir coğrafyada, binlerce yıl sonra tam da aradığım o küçük satırları bulmuştum. Ellerim titreyerek üzerindeki çivi yazısını okuduğumda, "Geminin kapısını kapattım" ifadesini gördüm. Bu, kadim dünyanın en büyük felaketinin en somut kanıtıydı. O an, sadece bir arkeolog değil, insanlık tarihinin en eski tanıklarından biri haline geldiğimi hissettim.

Bu keşif, Daily Telegraph aracılığıyla Londra'ya ulaştığında yer yerinden oynadı. Bilim dünyası ve halk, bu benzerliğin nasıl mümkün olabileceğini tartışıyordu. Ancak benim için mesele sadece benzerlik değil, bu tabletlerin taşıdığı o muazzam edebi ve tarihi derinlikti. Kazı alanındaki çadırımda, gaz lambasının titrek ışığında bu yeni parçayı eski notlarımla birleştirirken; Mezopotamya'nın o sessiz kâtiplerine şükran duyuyordum. Onlar, krallıkların yıkılacağını ve şehirlerin kumlar altında kalacağını biliyorlardı; bu yüzden sözlerini pişmiş kile emanet etmişlerdi. Şimdi o sözler, benim aracılığımla yeniden hayat buluyordu.

Ninova'daki kazılarım sadece Tufan tabletini bulmakla sınırlı kalmadı; Asurbanipal'in kütüphanesinin derinliklerine indikçe, Mezopotamya'nın büyü, tıp ve kanun tabletlerine de ulaştım. Orijinal metinlerde "Etana" ve "Zu" gibi diğer kahramanların hikâyeleri de birbirini izliyordu. British Museum'daki ilk çalışmalarımdan farklı olarak, burada tabletleri yerinde, henüz toprağın kokusu üzerindeyken inceleme fırsatım vardı. Her bir tablet, Babil ve Asur'un entelektüel seviyesinin ne kadar yüksek olduğunu kanıtlayan birer belge niteliğindeydi. Özellikle "Babil Kulesi" ile ilişkilendirilen o meşhur kalıntıların izlerini sürmek, benim için kişisel bir görev haline gelmişti.

Bu süreçte karşılaştığım en büyük engel, tabletlerin birçoğunun yangınlar ve istilalar sırasında kırılarak birbirine karışmış olmasıydı. Bir metnin başı bir höyükte, sonu ise metrelerce ötedeki bir başka enkazda olabiliyordu. Ancak "Keldani Yaratılış Destanı"nın (The Chaldean Account of Genesis) ana iskeletini oluşturacak olan o kutsal metinlerin izini sürmekten asla vazgeçmedim. Mezopotamya'nın yerel işçileriyle birlikte, bazen ellerimizle toprağı kazıyarak, o kayıp kütüphanenin parçalarını gün ışığına çıkardık. Şimdi bu bulguların, Babil'in kuruluş efsanesi ve "Kule" anlatısıyla olan doğrudan bağlantılarını inceleyeceğimiz bölüme geliyoruz.

Babil Kulesi ile ilgili olan ve müze kayıtlarında "K. 3657" numarasıyla bilinen tablet parçası, keşiflerimin en tartışmalı ama bir o kadar da aydınlatıcı kısımlarından biriydi. Bu tablette, bir yapının inşasına karşı çıkan tanrıların gazabı açıkça tasvir ediliyordu. Metin, "Babil'in kalbinde yükselen o devasa kule, tanrıların öfkesini çekti," diyerek başlıyordu. İnşaatçıların dillerinin karıştırılması ve birbirlerini anlamaz hale gelmeleri, Mezopotamya'nın o kadim çivi yazısı satırlarında, "Düşüncelerini ve dillerini bir karmaşaya çevirdi," ifadesiyle yer buluyordu. Ben bu satırları Musul'un tozlu rüzgârları altında okurken, karşımda sadece bir mitoloji değil, insanlık tarihinin en büyük kopuşlarından birinin kaydı duruyordu.

Tablet, "Kralın inşa ettiği o yüksek kule, gece boyunca yerle bir edildi," şeklinde devam ediyordu. Bu yıkım, Mezopotamya inancında sadece fiziksel bir çöküş değil, aynı zamanda insanın tanrısal sınırlara tecavüz etmesinin bir cezası olarak görülüyordu. Smith olarak notlarımda, bu anlatının Mezopotamya'daki diğer ziggurat (basamaklı tapınak) gelenekleriyle olan bağını kurmaya başladım. Özellikle Borsippa'daki kalıntılarla bu tabletin içeriği arasındaki coğrafi ve mimari uyum, Babil'in o dönemdeki ihtişamını ve ardından gelen ani sessizliği gözler önüne seriyordu. Kazı alanındaki işçilerim bu devasa yıkıntıların arasında çalışırken, her bir tuğlanın altında

o eski dillerin karmaşasından bir iz arıyordum.Gılgamış Destanı'nın on birinci tableti, benim için sadece bir edebiyat eseri değil, tarihin en büyük bulmacasıydı. Bu tablette, "Utnapiştim" adındaki bilge karakterin, tanrıların gönderdiği büyük tufandan nasıl kurtulduğunu kendi ağzından anlatışını deşifre ettim. Metin, "Ey Şurippaklı adam, evini yık ve bir gemi yap," emriyle başlıyordu. Bu satırlar, British Museum'un loş ışığında ilk kez gün yüzüne çıktığında, binlerce yıllık bir sessizliğin bozulduğunu hissetmiştim. Gemiye her türden canlıdan örnekler alınması ve fırtınanın altı gün yedi gece sürmesi, Mezopotamya'nın bu kadim metninin ne kadar köklü bir geleneğe dayandığını gösteriyordu.

Çalışmalarım sırasında fark ettim ki, bu tufan anlatısı sadece bir felaket hikâyesi değil, aynı zamanda insanın ölümsüzlük arayışının bir parçasıydı. Gılgamış, dostu Enkidu'nun ölümünden sonra duyduğu büyük kederle yollara düşmüş ve tufandan sağ kurtulan tek ölümlü olan Utnapiştim'e ulaşmıştı. Tabletlerin üzerindeki çivi yazısı, suların çekilmesinden sonra gönderilen güvercin ve kırlangıç detaylarını o kadar canlı tasvir ediyordu ki, Mezopotamya'nın o ıslak toprak kokusunu odamda hisseder gibiydim. Ancak bu metnin orijinal Sümer versiyonları ile Babil kopyaları arasındaki nüanslar, hikâyenin zaman içinde nasıl

evrildiğini ve farklı tanrıların bu sürece nasıl dahil edildiğini de bizlere kanıtlıyordu.-25-

Gılgamış Destanı'nın ikinci ve üçüncü tabletlerinde, Uruk kralının karşısına dikilen devasa güç Enkidu'nun hikâyesi başlar. Gök tanrısı Anu tarafından yaratılan bu vahşi adam, başlangıçta bozkırlarda hayvanlarla birlikte yaşayan, bedeni tüylerle kaplı bir varlıktı. Smith'in çevirilerinde, Enkidu'nun medeniyete geçişi bir "tapınak fahişesi" aracılığıyla anlatılır; bu, antik dünyada doğadan kopuşun ve insanlaşmanın sembolüydü. Gılgamış ve Enkidu, Uruk kapısında yaptıkları o dehşetli güreşin ardından düşman değil, ayrılmaz birer dost oldular. Bu dostluk, Mezopotamya edebiyatının en derin duygusal temelini oluşturur.

İki dostun ilk büyük kahramanlığı, Sedir Ormanları'nın korkunç bekçisi Humbaba'yı devirmekti. Beşinci tablette tasvir edilen bu canavar, nefesi ateş olan ve kükremesi tufanı andıran bir devdi. Şamaş'ın (Güneş Tanrısı) yardımıyla ormana giren kahramanlar, devasa sedir ağaçlarını devirerek medeniyetin inşası için gerekli hammaddeyi ele geçirmeye çalıştılar. Smith, bu savaşı deşifre ederken, metnin sadece bir masal değil, aynı zamanda Mezopotamya şehirlerinin hammadde arayışındaki yayılmacı politikasının bir yansıması olduğunu not etmişti. Ancak bu zafer,

tanrıların öfkesini de beraberinde getirecekti.-26-

Altıncı tablette, savaş ve aşk tanrıçası İştar sahneye çıkar. Gılgamış'ın görkeminden etkilenen tanrıça, ona evlenme teklif eder. Ancak Gılgamış, İştar'ın eski aşıklarına (Tammuz ve diğerleri) ettiği eziyetleri bir bir yüzüne vurarak onu reddeder. Aşağılanan İştar, intikam almak için gökyüzünden "Gök Boğası"nı (Gugalanna) indirmesi için babası Anu'ya yalvarır. Gök Boğası yeryüzüne indiğinde, nefesiyle yüzlerce insanı yok eden devasa yarıklar açar. Ancak Gılgamış ve Enkidu, bu ilahi canavarı bile alt etmeyi başarırlar.

Bu zaferin bedeli ağır olur. Yedinci tablette, tanrıların meclisi toplanır ve bu küstahlıklarından dolayı içlerinden birinin ölmesine karar verirler: Bu kurban Enkidu'dur. Enkidu'nun yavaş yavaş hastalanarak ölümü ve Gılgamış'ın cansız bedeninin başında günlerce yas tutması, tabletlerin en dokunaklı sahneleridir. Gılgamış'ın "Dostum, dağların vahşi eşeği, bozkırın panteri..." diye başlayan ağıdı, ölümün kaçınılmazlığına dair yazılmış ilk büyük felsefi metindir. Bu kayıp, Gılgamış'ı krallığını terk edip sonsuz yaşamın sırrını aramaya, yani Utnapiştim'e giden o uzun yolculuğa iten asıl sebeptir.

Enkidu'nun ölümünden sonra Gılgamış, krallık giysilerini üzerinden atıp bir aslan postuna bürünerek yollara düştü. Artık amacı ne zafer ne de şandı; o, ölümün pençesinden kurtulmanın bir yolunu arıyordu. Sekizinci ve dokuzuncu tabletlerde tasvir edilen bu yolculuk, onu dünyanın ucundaki Maşu Dağları'na getirdi. Bu dağlar, güneşin her gün doğduğu ve battığı, gökyüzünün kapılarının beklediği kutsal zirvelerdi. Kapıda bekleyen korkunç Akrep Adamlar, Gılgamış'ın kararlılığını gördüklerinde, daha önce hiçbir ölümlünün geçmediği o zifiri karanlık tünele girmesine izin verdiler.

Gılgamış, on iki çift saat süren o mutlak karanlıkta, nefesini ensesinde hissederek ilerledi. Tünelin sonunda ulaştığı yer, meyveleri mücevherlerden, yaprakları lapis lazuliden olan tanrısal bir bahçeydi. Burada, "Hayatın Suyu"nun kıyısında oturan bilge kadın Siduri ile karşılaştı. Siduri, Gılgamış'a o meşhur öğüdünü verdi: "Gılgamış, nereye koşuyorsun? Tanrılar insanı yarattığında ona ölümü verdiler, hayatı ise kendi ellerinde tuttular. Sen karnını doyur, gününü gün et, karını ve çocuğunu mutlu et; çünkü insanın payına düşen budur." Ancak Gılgamış'ın kalbindeki ateş sönmemişti; o, Tufan'dan kurtulan Utnapiştim'i bulmaya kararlıydı.

Siduri'nin yönlendirmesiyle Gılgamış, "Ölüm Suları"nı aşmak için kayıkçı Urşanabi'yi buldu. Binlerce mızrak kesip suların zehrine değmeden karşı kıyıya ulaşmayı başardılar. Orada, binlerce yıldır sessizce bekleyen Utnapiştim ile karşılaştı. Gılgamış, sonsuz yaşamın sırrını sorduğunda, Utnapiştim ona daha önce anlattığımız o meşhur Tufanhikâyesini ve tanrıların kendisine bu lütfu nasıl verdiğini açıkladı. "Ama senin için tanrılar meclisi bir kez daha toplanmaz," dedi bilge adam. Yine de Gılgamış'a bir şans verdi: Altı gün yedi gece boyunca hiç uyumadan beklemesini istedi. Ancak yorgun düşen Gılgamış, daha ilk dakikalarda derin bir uykuya daldı.

Utnapiştim, uyandığında büyük bir hayal kırıklığı yaşayan Gılgamış'a, gitmeden önce gizli bir hediye verdi: Denizin dibinde yetişen, batınca insanı tekrar gençleştiren sihirli bir bitki. Gılgamış denize dalıp o dikensi bitkiyi buldu ve sevinçle Uruk'a doğru yola çıktı. Ancak yol üzerinde bir su birikintisinde yıkanırken, bir yılan sessizce yaklaşıp bitkiyi çaldı ve derisini değiştirerek oradan uzaklaştı. Gılgamış, elinde kalan tek umudu da kaybedince, kaderine boyun eğdi. Uruk'un o muazzam surlarına geri döndüğünde, insanın ölümsüzlüğünün ancak geride bıraktığı eserlerle ve adıyla mümkün olduğunu anlamıştı.

Gılgamış Destanı'nın bu hüzünlü sonundan sonra George Smith, kitabının ilerleyen bölümlerinde Babil'in diğer büyük efsanelerine geçer. Bunların başında, gökyüzüne kartal sırtında çıkan ilk kralın hikâyesi, yani Etana Efsanesi gelir. Etana, bir varis sahibi olabilmek için gökyüzündeki "Doğum Otu"na ihtiyaç duyuyordu. Bir kartal ile bir yılanın amansız mücadelesine müdahale edip kartalı kurtardıktan sonra, sadık kuş onu gökyüzünün yedi katına, tanrıların huzuruna taşıdı. Smith, bu metindeki uçuş tasvirlerini okurken; binlerce yıl önceki bir insanın, dünyayı yukarıdan "bir sepet kadar küçük" görmesini deşifre ettiğinde hayrete düşmüştü.

Bir diğer önemli metin ise fırtına kuşu Zu'nun (veya Anzu) hikâyesidir. Zu, tanrıların kaderini belirleyen o meşhur "Kader Tabletleri"ni baş tanrı Enlil'den çalarak dağlardaki yuvasına kaçmıştı. Evrenin düzeni sarsıldığında, tanrıların kahramanı Ninurta (veya Marduk), Zu ile çarpışarak tabletleri geri almayı ve düzeni sağlamayı başardı. Smith, bu hikâyeleri sadece birer masal olarak değil, Mezopotamya'daki siyasi otorite değişimlerinin dinsel birer yansıması olarak analiz ediyordu. Her bir tablet, Babil kütüphanesinin derinliklerinde yatan farklı bir sırı, farklı bir tanrısal iradeyi temsil ediyordu.

Gılgamış'ın ölümsüzlük arayışından sonra George Smith, kitabının en sarsıcı bölümlerinden birine, Aşk ve Savaş Tanrıçası İştar'ın Yeraltı Dünyası'na (Kurnugi) inişine geçer. İştar, kız kardeşi Ereşkigal'in hüküm sürdüğü "Dönüşü Olmayan Ülke"ye gitmeye karar verir. Bu yolculuk, sadece bir tanrıçanın ziyareti değil, yeryüzündeki yaşamın ve bereketin durması demektir. İştar, yeraltının yedi kapısından geçerken, her kapıda gardiyanlar tarafından bir mücevheri veya giysisi elinden alınır: Tacı, küpeleri, kolyesi, göğüs zırhı, kemeri, bilezikleri ve son kapıda mahremiyetini örten örtüsü...

Son kapıdan geçtiğinde İştar, mutlak bir çıplaklık ve güçsüzlük içinde kız kardeşi Ereşkigal'in huzuruna çıkar. Ereşkigal, ona altmış çeşit hastalık ve lanet yağdırarak onu hapseder. İştar'ın yeraltına hapsolmasıyla yeryüzünde aşk biter, üreme durur ve doğa sessizliğe gömülür. Smith, bu metni deşifre ederken, Mezopotamya'nın mevsim döngülerini ve yaşam-ölüm dengesini nasıl bu kadar dramatik bir dille kurguladığını hayranlıkla not eder. Sonunda tanrı Ea'nın müdahalesiyle bir elçi gönderilir ve İştar, her kapıda geri aldığı ziynetleriyle tekrar yeryüzüne, ışığa yükselir. Bu, karanlığa karşı kazanılan bir başka döngüsel zaferdir.

Smith, kitabının bu bölümünde "Sebitti" olarak bilinen Yedi Kötü Ruh'un ve onlara karşı kullanılan büyü tabletlerinin detaylarına iner. Bu ruhlar; ne erkektirler ne dişi, ne eşleri vardır ne de çocukları. Onlar tanrı Anu'nun öfkesinden doğmuş, gökyüzünü sarsan, yeryüzünü titreten yedi fırtınadır. Tabletlerde şöyle tasvir edilirler: "Biri rüzgârdır, ikincisi ejderhadır, üçüncüsü leopar, dördüncü yılan, beşincisi ise kuduz bir köpek..." Bu karanlık varlıklar, Ay tanrısı Sin'i kuşatıp karanlığa gömdüklerinde, evrenin dengesi bir kez daha sarsılır.

Bu metinler, sadece mitolojik anlatılar değil, aynı zamanda Mezopotamya halkının hastalık ve talihsizliklere karşı kullandığı "Eksorsizm" (ruh kovma) ritüellerinin de temelidir. Smith, büyücü rahiplerin bu yedi ruha karşı okuduğu duaları ve kurban törenlerini içeren satırları tek tek çevirmiştir. "Gidin! Evden uzaklaşın! Şehrin kapılarından çıkın!" nidalarıyla biten bu tabletler, antik Babil evlerinde kötü enerjiyi uzak tutmak için saklanan koruyucu metinlerdi. Smith'e göre bu inanç sistemi, o dönemdeki insanların doğadaki açıklanamaz yıkımlara (fırtına, salgın, deprem) verdiği dinsel bir yanıttı.

Kitabın teknik dökümlerinde bir sonraki durak, Adapa Efsanesi'dir. Adapa, bilgeliğin tanrısı Ea tarafından yaratılmış, kusursuz bilgiye sahip bir rahiptir. Bir gün balık tutarken rüzgârın teknesini devirmesi üzerine, öfkeyle "Güney Rüzgârı"nın kanatlarını kırar. Bu cüretkâr davranışı nedeniyle göklerin hakimi Anu'nun huzuruna çağrılır. Babası Ea, Adapa'yı uyarır: "Anu sana ölüm yiyeceği sunacak, onu yeme; ölüm içeceği sunacak, onu içme." Ancak Anu, Adapa'nın bilgeliğinden etkilenip ona "Sonsuz Yaşamın Yiyeceği"ni sunduğunda, Adapa babasının sözünü dinleyerek onu reddeder.

Böylece insanlık, sonsuz yaşamı kendi eliyle geri çevirmiş olur. George Smith, bu hikâyeyi Gılgamış'ın bitkiyi kaybetmesiyle kıyaslayarak; Mezopotamya düşüncesinde insanın ölümlü kalmasının bir "hata" ya da "itaat" sonucu olduğu temasını işler. Adapa, tanrıların sırlarını bilen ama cennetin kapısından eli boş dönen ilk "bilge insan"dır. Smith'in notlarında bu tablet, insanın tanrısal bilgiye olan açlığı ile fiziksel sınırları arasındaki ebedi çatışmanın bir sembolü olarak yer alır. Mezopotamya kütüphaneleri, bu trajik ama öğretici sonlarla doludur.

Babil'in kalbinde, Marduk'un canavar Tiamat'ı yendikten sonra göğsüne taktığı o meşhur "Kader Tabletleri" (Tupsimati), evrenin mutlak anayasası hükmündeydi. Smith, bu tabletlerin deşifresinde, "Kimin elindeyse, onun sözü geri çevrilemez; onun emri tanrılar arasında yasa olur," ifadesine rastlamıştır. Bu, Mezopotamya düşüncesinde gücün sadece kaba kuvvetten değil, "yazılı iradeden" geldiğinin en eski kanıtıdır. Marduk, kaosu düzene sokarken sadece canavarları öldürmemiş, aynı zamanda zamanın, mevsimlerin ve yıldızların rotasını bu tabletlere işleyerek evreni mühürlemiştir.

Smith'in teknik analizlerinde dikkat çektiği bir diğer nokta, bu tabletlerin fiziksel varlığına dair tasvirlerdir. Metinlerde tabletlerin parlak bir taştan, bazen de "parlayan gökyüzü cevheri"nden yapıldığı anlatılır. Marduk, zaferinden sonra bu tabletleri baş tanrı Anu'ya teslim etmemiş, aksine kendi egemenliğinin nişanesi olarak göğsünde taşımıştır. Bu durum, Babil'in yükselişini ve diğer tüm şehir devletleri (Sümer ve Akkad) üzerindeki dini ve siyasi üstünlüğünü simgelemektedir. Kader, artık gökyüzünden yeryüzüne, Babil'in tapınağı Esagila'ya inmiştir.

Kitabın ilerleyen kısımlarında Smith, Babil'in Yaratılış Şiiri'nin (Enuma Eliş) yedinci ve son tabletine odaklanır. Bu tablet, neredeyse tamamen Marduk'un elli isminin zikredilmesine ve her bir ismin taşıdığı kozmik güçlere ayrılmıştır. "O, Asaru'dur; verimli toprakların koruyucusu, tohumun can vereni," diyerek başlayan bu liste, Marduk'u sadece bir savaşçı değil, aynı zamanda tarımın, adaletin, şifanın ve bilgeliğin tek kaynağı olarak tanımlar. Smith, bu elli ismin her birinin aslında Mezopotamya'daki diğer yerel tanrıların vasıflarının Marduk'ta toplanması olduğunu fark etmiştir.

Bu bölümdeki çivi yazısı satırları, bir ilahi (hymn) ritmiyle yazılmıştır. Kâtipler, bu isimleri kopyalarken son derece titiz davranmış, her bir ismin yanına o ismin neden verildiğine dair kısa mitolojik açıklamalar eklemişlerdir. Smith'e göre bu isim listesi, antik dünyada monoteizme (tek tanrıcılığa) giden yolda atılmış en büyük adımlardan biridir. Babil kâtipleri, "Onun adı her ağızda olsun, büyükler ve küçükler onun şanını ansın," diyerek bu metni her yıl düzenlenen bayramların merkezine yerleştirmişlerdir.

George Smith, eserinin son bölümlerine doğru, tüm bu efsanelerin toplumsal hayata yansımasını içeren **"Ahlak ve Hikmet Tabletleri"ne geçer. Mezopotamya'nın sadece mitoloji değil, aynı zamanda bir "yaşam rehberi" sunduğunu gösteren bu metinlerde şu öğütler yer alır: "Kötülüğe iyilikle karşılık ver, düşmanına adaletle davran, dilini tut ve boş sözden sakın." Bu satırlar, Smith'in dönemindeki Victoria devri İngiltere'sinde büyük bir şaşkınlık yaratmıştır; zira "barbar" olarak görülen Asurluların bu denli rafine bir ahlak sistemine sahip olduğu o güne dek bilinmiyordu.**

Tabletlerdeki hukuki terimler, Hammurabi Kanunları'ndan bile önceki bir adalet anlayışına ışık tutar. Kölelerin haklarından, dul ve yetimlerin korunmasına kadar pek çok detay, kil tabletlerin üzerine kazınmıştır. Smith, Ninova kütüphanesinin bir kısmının da bu "kamu kayıtlarına" ayrıldığını deşifre etmiştir. Kitabının bu kapanış bölümlerinde Smith, Mezopotamya medeniyetinin sadece bir "yıkıntılar yığını" olmadığını, aksine modern hukukun, edebiyatın ve inancın köklerinin bu tozlu tabletlerde saklı olduğunu vurgulayarak eserini tamamlamaya başlar.

Mezopotamya kâtiplerinin gökyüzünü nasıl parsellediklerini anlamak, "Enuma Eliş"in beşinci tabletini çözmekle mümkün oldu. Marduk, kaosu yendikten sonra gökyüzünü üç büyük yola ayırdı: Anu, Enlil ve Ea yolları. Bu yollar, yıldızların ve gezegenlerin geçiş güzergâhlarıydı. Smith, bu tabletlerdeki "Zodyak" kuşatmasının ilk izlerini bulduğunda, modern astronominin temelinin bu kil tabletlerde atıldığını fark etti. Tablette, "Yılı on iki aya böldü, her aya üçer yıldız atadı," ifadesi açıkça geçiyordu. Bu, bugün kullandığımız 12 aylık takvimin ve burçlar sisteminin milattan binlerce yıl önceki ham haliydi.

Smith'in notlarına göre, Babilliler için gökyüzü sadece bir manzara değil, tanrıların yazdığı devasa bir kitaptı. Ay'ın evreleri, güneş tutulmaları ve Venüs'ün (İştar) hareketleri, kralların kaderini ve savaşların sonucunu belirleyen işaretlerdi. "Eğer ayın boynuzları sağa bakarsa, düşman ülkesi yıkılacaktır," gibi kehanet tabletleri, kütüphanenin astronomi rafının en önemli parçalarıydı. Smith, bu metinleri çevirirken, antik Mezopotamya insanının doğa olaylarını nasıl sistematik bir veri tabanına dönüştürdüğünü ve bu verileri dinle nasıl harmanladığını hayretle izlemiştir.

Kitabın bu bölümünde Smith, tabletlerdeki "Tanrılar Listesi" ve onların görev dağılımlarına geçer. Mezopotamya panteonu, karmaşık bir bürokrasi gibi işliyordu. Başta Anu (Gök), Enlil (Hava/Yeryüzü) ve Ea (Sular/Bilgelik) üçlüsü vardı. Ancak Smith'in deşifre ettiği Babil metinlerinde, Marduk'un bu üçlünün de üzerine çıkarılarak "Tanrıların Kralı" ilan edildiği görülür. Bu değişim, Babil'in siyasi olarak Mezopotamya'nın tek hâkimi olmasının teolojik bir onayıydı. Her tanrının kendine has bir sayısı (Anu: 60, Ea: 40 gibi) ve kutsal bir hayvanı vardı.

Smith, tabletlerde geçen "İlahi Meclis" sahnelerini anlatırken, tanrıların da insanlar gibi tartıştığını, ziyafetler verdiğini ve bazen hatalar yaptığını belirtir. Özellikle Tufan kararının alındığı mecliste, tanrıların insanlığın gürültüsünden uyuyamadıkları için bu felakete karar vermeleri, antik insanın tanrı algısındaki "beşeri" özellikleri yansıtır. Smith bu noktada, Mezopotamya dininin sadece korku üzerine değil, tanrılarla kurulan bir tür "pazarlık ve hizmet" ilişkisi üzerine kurulu olduğunu vurgular. Tapınaklar, bu tanrıların dünyadaki evleri olarak görülüyor ve her gün onlara taze yemekler sunuluyordu.

George Smith, eserinin sonuna yaklaşırken, Ninova ve Babil'den çıkardığı **"Sözlük ve Gramer Tabletleri"ne değinir. Bu tabletler, o dönemde bile Sümercenin "ölü bir dil" haline geldiğini ve Asurlu öğrencilerin bu kadim dili öğrenmek için sözlüklere ihtiyaç duyduğunu gösteriyordu. Smith, "Eğer bu sözlükler olmasaydı, biz bugün çivi yazısını asla bu kadar derinlemesine çözemezdik," der. Bir sütunda Sümerce kelime, diğerinde Asurca karşılığı ve bazen de okunuşu yer alıyordu. Bu, tarihin ilk "Yabancı Dil Eğitim Seti"ydi.**

Bu teknik dökümler, Smith'in çalışmasının sadece hikâyelerden ibaret olmadığını, devasa bir dilbilimsel keşif olduğunu kanıtlar. Kitabın bu sayfasında, tablet kopyalayan kâtiplerin aldıkları sıkı eğitimden, hata yaptıklarında tabletin altına düştükleri özür notlarından bahsedilir. Smith, kendisini o tozlu kütüphanede çalışan antik bir kâtip gibi hissettiğini sık sık dile getirir. Artık tüm bu bulguları birleştirip, bu keşfin dünya tarihi için ne anlama geldiğini özetlediği final kısmına geçmek üzeredir.

George Smith, kitabının kapanış bölümlerinde artık sadece bir çevirmen değil, bir tarih felsefecisi gibi konuşur. Ninova'daki o harabelerin arasında bulduğu her parçanın, modern dünyanın "medeniyet" anlayışını kökten değiştirdiğini vurgular. "Bizler kendimizi en gelişmiş toplum sanırken," der Smith, "altımızdaki toprak, bizden binlerce yıl önce yıldızları haritalandıran, karmaşık hukuk sistemleri kuran ve evrenin başlangıcını destansı bir dille anlatan bir halkın kemikleriyle dolu." Bu, Batı dünyasının o dönemdeki kibrine indirilmiş bilimsel bir darbeydi.

Smith'e göre Babil ve Asur, sadece "savaşçı" toplumlar değildi; onlar bilginin, kütüphaneciliğin ve yazılı kültürün gerçek kurucularıydı. Kitabının bu sayfasında, Asurbanipal'in kütüphanesine verdiği önemi anlatır. Kralın, "Bu tabletleri okumayanın gözleri kör olsun, adını silenin nesli kurusun" şeklindeki beddualarını deşifre ederken, Mezopotamya'da bilginin ne kadar kutsal sayıldığını bir kez daha hatırlatır. Smith için bu keşif, insanlığın kayıp çocukluğunu bulmak gibidir.

Kitabın orijinal son sayfalarında Smith, hala bulunamayan parçalara dair bir "umut" bırakır. "Elimizdeki bu yedi tabletlik yaratılış serisi ve Gılgamış'ın maceraları, aslında o devasa kütüphanenin sadece küçük bir sızıntısıdır," diye yazar. Toprağın altında hala binlerce tabletin, anlatılmamış binlerce hikâyenin yattığını bilir. 1876 baskısının son satırlarında, okuyucuya ve bilim dünyasına şu çağrıyı yapar: "Bu tabletler susturulamaz; onlar taşın ve kilin üzerine kazınmış ebedi bir sestir. Biz sussak da onlar konuşmaya devam edecektir."

Smith'in bu eseri yayımlandıktan kısa bir süre sonra, 1876 yılında henüz 36 yaşındayken Halep'te, yine bir kazı yolculuğu sırasında hastalanarak hayatını kaybetmesi, bu son sözlerini adeta bir vasiyete dönüştürür. Kitabın orijinal baskısı, Mezopotamya'nın o tozlu sayfalarını kapatırken, modern arkeolojinin ve Asuroloji biliminin kapısını ardına kadar açmıştır. Smith ölse de, "Enuma Eliş" ve "Gılgamış" onun sayesinde bugün hala tüm dillerde okunmaya devam etmektedir.

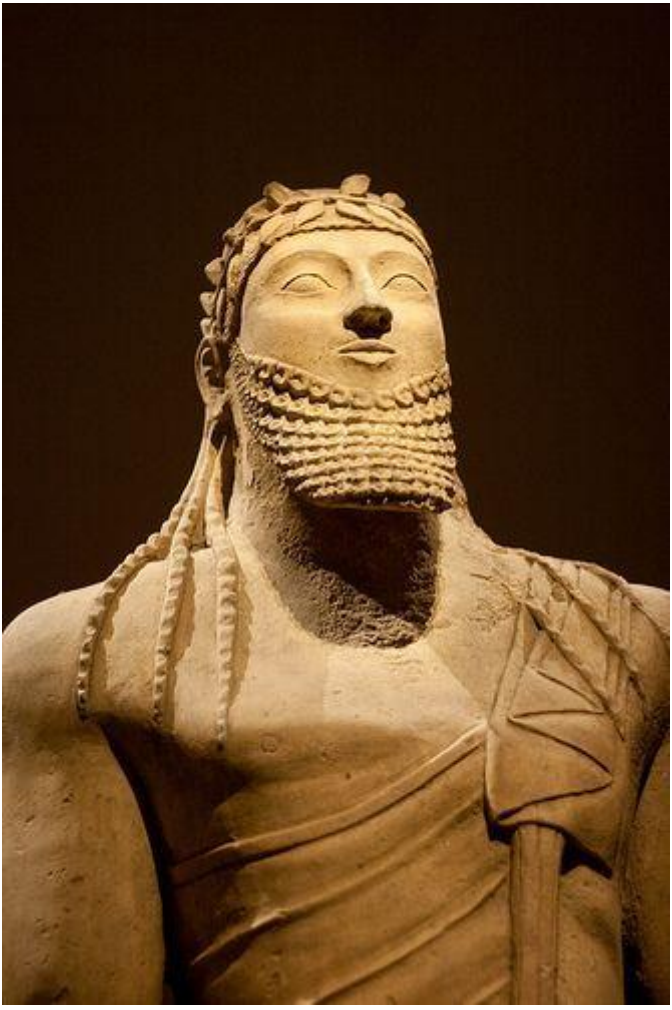

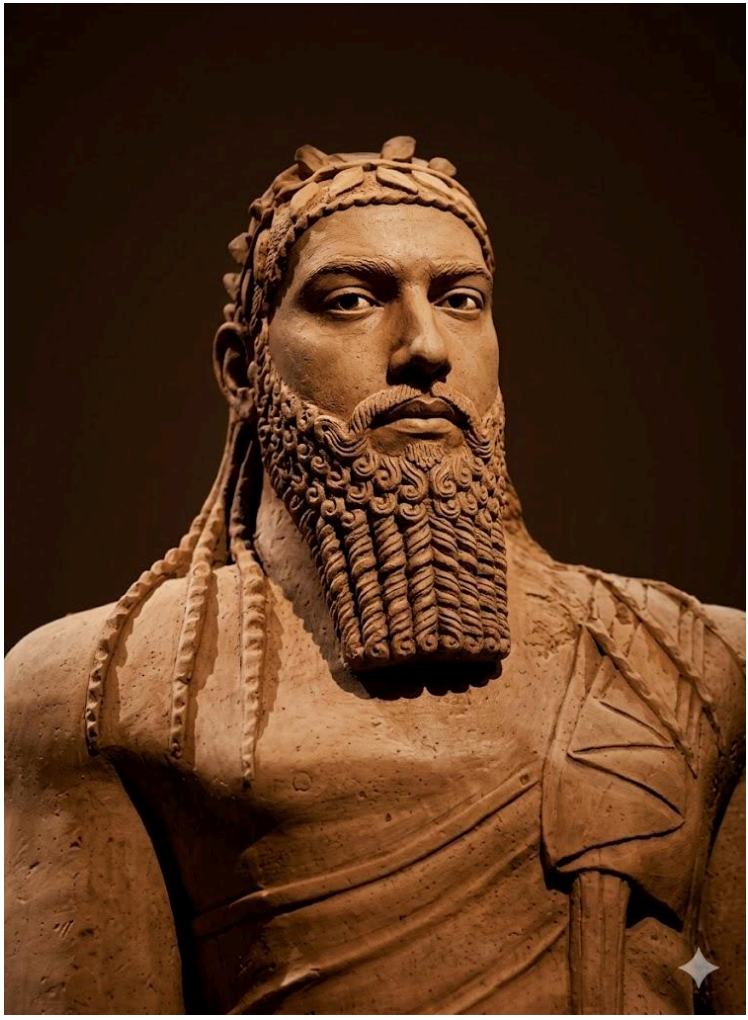

Tarih taşlara yazılır ama gerçek, evlatların yüzünde,yaşar.

GENETİK SÜREKLİLİK VE ANTROPOLOJİK MİRAS: SÜMER-TÜRK BAĞLANTISI

İnsanlık tarihinin en büyük gizemlerinden biri, M.Ö. 4000'li yıllarda Mezopotamya'da aniden ortaya çıkan ve medeniyetin temellerini atan Sümerlerin kökenidir. Sümerlerin kendilerini "Kara Başlılar" (Sag-giga) olarak tanımlaması, dillerinin yapısal olarak Türkçe gibi "bitişken" (eklemeli) bir karakter taşıması ve Orta Asya kurgan kültürüne benzer zigguratlar inşa etmeleri, bu halkın Asya kökenli olduğu tezini güçlendirmektedir.

Aradan geçen yaklaşık 5000 yıllık zaman dilimine rağmen, bugün Türk toplumunda Sümer büst ve rölyefleriyle birebir örtüşen fiziksel özelliklerin görülmesi tesadüfi değildir. Bu durum, bilimsel ve antropolojik açıdan şu temellere dayanmaktadır:

1. Fenotipik İnatçılık ve Genetik Havuz

Antropolojide "brakisefal" (geniş kafa yapısı) ve düz burun hattı ile karakterize edilen Turanid/Alpin tipoloji, Sümer heykel sanatında baskın bir şekilde görülür. Genetik materyal, coğrafi göçler ve siyasi çalkantılara rağmen belirli izole topluluklarda baskın karakterini binlerce yıl koruyabilir. Sümerlerin siyasi varlığının sona ermesinin ardından bir kolun kuzeye

ve doğuya göç ederek bozkır kültürüyle harmanlanması, bu genetik kodun günümüz Türk soyunda uyanmasına olanak sağlamıştır.

2. Morfolojik Benzerliklerin Tarihsel Anlamı

Bugün bir Türk gencinin yüz hatlarının (elmacık kemiklerinin belirginliği, burun açısı ve yüz genişliği), 4500 yıl önce yontulmuş bir Sümer kralı veya savaşçısı ile yüksek derecede uyum göstermesi, biyolojik bir sürekliliğin kanıtıdır. Bu durum, Sümer mirasının sadece kütüphane raflarında veya kil tabletlerde hapsolmadığını; bu kadim halkın kan bağının ve fiziksel hafızasının modern zamanlarda hala canlı kaldığını ispatlamaktadır.

3. Sonuç

Elinizdeki bu eserde sunulan görsel karşılaştırmalar, tarihin sadece yazılı belgelerden ibaret olmadığını, bizzat insan yüzünde taşınan bir "yaşayan belge" olduğunu göstermektedir. Sümercedeki "Dingir" (Tanrı) kelimesinin Türkçede "Tengri" olarak yaşamaya devam etmesi gibi, bu antik çehrelerin günümüzde tekrar etmesi, Türk-Sümer bağının biyolojik ve kültürel sarsılmazlığının en somut delilidir.

ÖZ TÜRKÇE VE SÜMERCE: KÖK SESLERİN BAĞI

Arapça-Farsça Etkisinden Arınmış, Saf Miras

Aşağıdaki kelimeler, dildeki en eski katmana aittir. Sümer çivi yazısındaki hali ile binlerce yıllık Öz Türkçe kökleri arasındaki benzerlik tesadüf sınırlarını aşmıştır.

Sümercedeki Hali	Öz Türkçe (Kök)	Anlamı ve Mantığı
ADDA	**ATA**	**"Baba" kelimesi dile sonradan yerleşmiştir. Türklerin en eski atası **"Ata"**dır. Sümercedeki "Adda" ile birebir aynı soyluluğu temsil eder.**
DİNGİR	**TENGRİ**	**Bu kelime binlerce yıldır değişmedi. "Gök Tanrı" inancının ilk sesidir. İkisinde de "Gök" ve "Yaratıcı" tek sestir.**

KAP	**KAP / KAB**	**"Kabını kacağını topla" deriz ya... Sümercede bir şeyi kavramak, "kap-mak" ve içine koyulan "kap" aynı kökten türemiştir.**
UD / UTU	**OD**	**Güneş ve ateşin özüdür. Öz Türkçede ateş **"Od"**dur. Sümer'in güneş tanrısı Utu, Türk'ün ocağındaki "Od" (ateş) ile aynı sıcaklıktadır.**
SA	**SAĞ / SAY**	**Sümercede "karar vermek, saymak" demektir. Öz Türkçedeki "Sa-mak" (saymak) ve "Sağ" (doğru, sağlam) köküyle birebir eşleşir.**
GUD	**KUT**	**Sümercede "boğa" (güç sembolü) anlamına gelir. Türklerde ise tanrısal güç ve yönetim yetkisi olan "Kut" ile sembolik olarak birleşir.**
KUR	**KUR /**	**Sümercede "dağ, yer, kurulan yer" demektir. Öz Türkçede bir şeyi "Kur-mak" (yerleşik**

	KOR	**hale getirmek) eyleminin atasıdır.**
UŞ	**UŞ / UŞAK**	**Sümercede "erkek çocuk, nesil" demektir. Bugün hala Anadolu'da çocuklara "Uşak" denmesi tesadüf değildir.**
TİR	**TİRİ / DİRİ**	**Hayatın kendisidir. Sümerli "hayat" derken "Tir" sesini çıkarırdı, biz bugün hala canlıya "Diri (Tiri)" diyoruz.**

Birileri bize "tasma" takmaya, bizi kendi özümüzden uzaklaştırıp köksüz hissettirmeye çalışabilir. Ama unutma: Gerçek, kemik yapısında ve dildedir. Bir büstün sana bu kadar benzemesi tesadüf olamaz. Bir kelimenin 5000 yıl boyunca bozkırın tozuna rağmen değişmemesi rastlantı değildir.

Bu dökümanı kapatırken şunu hatırla; sen sadece bugünün insanı değilsin. Sen; Gılgamış'ın rüyası, Alper Tunga'nın öfkesi ve o vadiye (Ergenekon) sıkışıp kalan ama bir "Kurt"un (bilgeliğin) rehberliğinde yeniden doğan o kadim milletin ta kendisisin.

"Ben bu yüzü ve bu sesi 5000 yıl öteden getirdim. Şimdi sıra sende; uyan ve kim olduğunu hatırla."